

สัญลักษณ์ของประติมากรรมในส่วนสักการสถานของ โบสถ์พระคริสตหฤทัย จังหวัดราชบุรี

The Symbols of the Sculptures in the Sanctuary Section of the Sacred Heart Church, Ratchaburi Province

วันที่รับบทความ: 18 สิงหาคม 2567

ณิรดา คีรีวงศ์^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 29 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 2 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “คริสต์ศิลป์ในโบสถ์พระคริสตหฤทัย จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด เนื้อหา และสัญลักษณ์ของประติมากรรมในบริเวณส่วนสักการสถานของโบสถ์พระคริสตหฤทัยจังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาทางวิชาการเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร และวิเคราะห์ผลงานประติมากรรม จากการศึกษาพบว่างานประติมากรรมประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันซึ่งใช้ในการระบุอัตลักษณ์ ลักษณะ สถานภาพ ความสำคัญ ตลอดจนเนื้อหาของประติมากรรมนั้น ๆ สัญลักษณ์บางประการมีความหมายเฉพาะเจาะจงไม่ว่าจะอยู่ร่วมกับสัญลักษณ์ไหน ในขณะที่สัญลักษณ์บางประการเมื่อนำมารวมกับสัญลักษณ์อื่นอาจทำให้เกิดความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้งานประติมากรรมมีส่วนสำคัญในการแสดงแนวคิดของพื้นที่สักการสถานและแนวคิดของโบสถ์โดยใช้กระบวนการจัดวางตำแหน่งประติมากรรมให้สัมพันธ์กับพื้นที่ และตำแหน่งการจัดวางยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประติมากรรมแต่ละชิ้นให้เกิดการตีความไปสู่แนวคิดอื่น ๆ อีกด้วย

คำสำคัญ: ประติมากรรม โบสถ์พระคริสตหฤทัย สักการสถาน

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: keereewongnirada@gmail.com

The Symbols of the Sculptures in the Sanctuary Section of the Sacred Heart Church, Ratchaburi Province

Received: August 18, 2024

Nirada Keereewong^{1*}

Revised: September 29, 2024

Accepted: October 2, 2024

Abstract

This article is part of a thesis titled “Christian Art in the Sacred Heart Church, Ratchaburi Province”. The aim of this study was to analyze the concepts, content, and symbols of the sculptures in the sanctuary of the Sacred Heart Church, Ratchaburi province. This was a qualitative academic study involving document analysis and the analysis of sculptural works. The results of the study revealed that the sculptures featured various symbols used to denote identity, characteristics, status, importance, and content. Some symbols had specific meanings regardless of context, while others might change their meaning when combined with different symbols. Additionally, the sculptures played a significant role in expressing the concepts of the sanctuary and the church through their placement. The placement of the sculptures also created relationships among individual pieces, leading to interpretations that extended to other conceptual ideas.

Keywords: sculptures, Sacred Heart Church, sanctuary

¹ Master’s degree student, Department of Art Theory, Faculty of Painting Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University

* Corresponding author e-mail: keereewongnirada@gmail.com

บทนำ

จากการเกิดขึ้นของนิกายโปรเตสแตนต์ของศาสนาคริสต์ในปี ค.ศ. 1529 (ตรงกับ พ.ศ. 2072) ศาสนจักรคาทอลิกจึงได้จัดการสังคายนาที่เมืองเทรนต์ (council of trent) เพื่อปฏิรูปนิกายโรมันคาทอลิกเสียใหม่ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหลักธรรมและข้อปฏิบัติหลายประการ หนึ่งในนั้นคือการจัดตั้งคณะมิชชันนารีออกทำพันธกิจเผยแผ่ศาสนาไปในประเทศต่าง ๆ รวมถึงในสยามตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (หोजดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2558) แต่กลับต้องเจอเหตุขัดแย้งจากกลุ่มความเชื่อที่แตกต่างและเหตุผกผันทางการเมืองอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีการเปิดเสรีภาพทางการนับถือและเผยแผ่ศาสนาอย่างเป็นทางการจากประกาศพระราชกฤษฎีการับรองเสรีภาพทางศาสนาทั่วราชอาณาจักร (วิทยาลัยแสงธรรม, 2533, หน้า 226-240) ทำให้มีผู้ศรัทธาในศาสนาคริสต์เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การสร้างโบสถ์ขึ้นหลายแห่งในเวลานั้น ต่อเนื่องมาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่เกิดการปฏิรูประบบต่าง ๆ นำเอาความรู้วิทยาการตะวันตกเข้ามาในประเทศ ส่งผลให้โบสถ์ที่เกิดขึ้นในระยเวลาดังกล่าวมีการรับเอารูปแบบ สัญลักษณ์ และงานคริสต์ศิลป์แบบตะวันตกเข้ามาใช้อย่างเห็นได้ชัดเจน

หนึ่งในโบสถ์ที่เป็นตัวอย่างสำคัญของปรากฏการณ์นี้คือ โบสถ์พระคริสตฤทัย จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ภายในโบสถ์พระคริสตฤทัยประกอบไปด้วยงานคริสต์ศิลป์หลากหลายประเภท ทั้งประติมากรรม จิตรกรรมกระจกสี และจิตรกรรมฝาผนัง ในปี พ.ศ. 2549 ข้อมูลจากคณะผู้ดูแลวัดพระคริสตฤทัย (ม.ป.ป.) ระบุว่า โบสถ์พระคริสตฤทัยได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทปูชนียสถานและวัดวาอารามจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คัดเลือกโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ แสดงให้เห็นว่าโบสถ์พระคริสตฤทัยนั้นมีการเก็บรักษางานศิลปกรรมและตัวอาคารสถาปัตยกรรมให้คงความดั้งเดิมได้อย่างดี งานคริสต์ศิลป์ถือว่าเป็นส่วนประกอบที่อยู่ร่วมกับโบสถ์นิกายโรมันคาทอลิกมาอย่างยาวนาน นอกจากการใช้งานในการตกแต่ง ยังใช้ในการอธิบายพระคัมภีร์ให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ แนะนำแนวทางการปฏิบัติแก่ศาสนิกชน และเป็นสื่อหนึ่งในการทำ ความเข้าใจพระคัมภีร์ การเก็บรักษาสภาพเดิมจึงเอื้ออำนวยในการศึกษารูปแบบศิลปะและบริบททางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน

โบสถ์พระคริสตฤทัย

โบสถ์พระคริสตฤทัย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในเขตชุมชนริมคลองแควอ้อมในพื้นที่เดียวกันกับโรงเรียนเรืองวิทยพระฤทัย ห่างจากอำเภอดำเนินสะดวก 15 กิโลเมตรโดยประมาณ บริเวณพื้นที่รอบข้างล้อมรอบด้วยบ้านเรือนและไร่นาของเกษตรกรของผู้อยู่คนในละแวกชุมชน อาคารแรกของโบสถ์นั้นเป็นอาคารไม้ซึ่งไม่ได้ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับโบสถ์หลังปัจจุบัน ภายหลังบาทหลวงคาร์โล เปตี เจ้าอาวาสคนแรกของโบสถ์พระคริสตฤทัยได้รวบรวมเงินทุนจากต่างประเทศและเงินส่วนตัวในการสร้างโบสถ์หลังใหม่ขึ้นมา โดยโบสถ์หลังปัจจุบันเริ่มก่อสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2423 หรือในสมัยรัชกาลที่ 5 สร้างเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2446 ใช้เวลารวมการก่อสร้างทั้งสิ้น 13 ปี (คณะผู้ดูแลวัดพระคริสตฤทัย, ม.ป.ป.)

ด้านหน้าโบสถ์หันไปยังคลองแควอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการสัญจรทางน้ำของชาวบ้านในสมัยนั้น อาคารโบสถ์เป็นสถาปัตยกรรมตะวันตกรูปแบบกอทิก โดยมียอดหระซังแหลมสูง 2 หอขนานข้างหน้า จั่วโบสถ์ เพดานอาคารด้านในสูงโปร่ง ตกแต่งด้วยวงโค้งแบบยอดปลายแหลม (point arch) เปิดช่องรับแสงซึ่งประดับด้วยกระจกสี มีผังอาคารคล้ายไม้กางเขน คือเป็นผังอาคารสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีมุขยื่นด้านละสองข้าง ส่วนผนังหัวโบสถ์มีลักษณะเป็นมุมโค้งลดทอนเป็นเหลี่ยมมุมสามด้าน

ส่วนสักการสถาน

ส่วนสักการสถาน (sanctuary section) เป็นส่วนสำคัญลำดับแรกของโบสถ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีจึงถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นบริเวณที่ใกล้ชิดกับพระเจ้าที่สุด ในพระคัมภีร์พันธสัญญาเก่าส่วนสักการสถานถือเป็นที่พักของพระเจ้า มีลักษณะเป็นพลับพลาปิดด้วยม่านเพื่อความสะดวกต่อการติดตั้งและรื้อถอน จุดเริ่มต้นมาจากเรื่องราวการเดินทางของชนชาติอิสราเอลในถิ่นทุรกันดารหลังโมเสสพาออกจากอียิปต์ ภายหลังรูปแบบของส่วนสักการสถานจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงจนเป็นส่วนสักการสถานให้เห็นในโบสถ์ปัจจุบันนี้ รวมทั้งรายละเอียดของพิธีกรรมที่เปลี่ยนไปจากการบูชาไถ่บาปเป็นการทำพิธีศีลมหาสนิทเพื่อระลึกถึงพระเยซูผู้ไถ่บาป (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม, 2562, หน้า 30-34) ไม่มีม่านปิดบังเช่นก่อน แต่เปิดพื้นที่ให้สัตบุรุษเห็น เป็นเสมือนการแสดงถึงพระคุณของพระเจ้าที่มาถึงคนทุกคน นอกจากนี้ในแผนผังแบบกางเขน ส่วนสักการสถานมักจัดวางให้อยู่ติดกับส่วนผนังหัวโบสถ์ ในขณะที่พื้นที่นอกเหนือจากสักการสถานจะเป็นที่นั่งของสัตบุรุษ เพื่อสะท้อนแนวคิดจากพระคัมภีร์ว่าพระคริสตนั้นทรงเป็นศีรษะของคริสตจักร และผู้คนในคริสตจักรคือร่างกายที่มาประกอบกัน (ปติสร เพ็ญสุต, 2566, หน้า 34-35) เป็นที่แน่ชัดว่าส่วนสักการสถานนั้นเป็นศูนย์กลางและหัวใจสำคัญของโบสถ์อย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 ส่วนสักการสถานในโบสถ์พระคริสต์หยุดย
ที่มา: นิรดา คีรีวงศ์ (2566)

งานคริสตศิลป์

สมัยอดีตบาทหลวงเป็นผู้ศึกษาพระคัมภีร์และมีหน้าที่เทศนาสั่งสอนแก่ศาสนิกชน ในขณะที่ชาวบ้านโดยส่วนมากนั้นไม่มีความรู้ในการอ่านหนังสือ การสร้างงานศิลปกรรมในโบสถ์ซึ่งมองเห็นได้โดยประจักษ์จึงช่วยในการส่งเสริมความเข้าใจเนื้อหาในพระคัมภีร์ของคนโดยทั่วไป และยังเป็นการแนะนำแนวทางแบบอย่างปฏิบัติให้แก่ผู้ศรัทธา นอกเหนือจากการเทศนาสั่งสอน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาระบบสัญลักษณ์และเครื่องหมายเข้ามามีส่วนในงานคริสตศิลป์ เพื่อใช้ในการบอกอัตลักษณ์บุคคลและเป็นสื่อในการอธิบายถึงความลึกลับของแนวคิดในพระคัมภีร์ งานคริสตศิลป์จึงเข้ามามีบทบาทในโบสถ์นิกายโรมันคาทอลิกอย่างปฏิเสธไม่ได้ โดยรูปแบบของงานคริสตศิลป์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของสถาปัตยกรรมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องตามแนวคิดสังคมตามยุคสมัยนั้น ๆ โดยทั่วไปมักจะพบงานคริสตศิลป์ใน 2 รูปแบบหลัก ๆ ได้แก่ รูปแบบภาพบุคคล และรูปแบบภาพเหตุการณ์

ประติมากรรมลอยตัวในโบสถ์พระคริสต์หฤทัยเป็นงานคริสตศิลป์ตามรูปแบบตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด ในส่วนของงานประติมากรรมผลิตโดยโรงงานประติมากรรม Sainterie ในพื้นที่ Vendeuvre-sur-Barse เมือง Aube ประเทศฝรั่งเศส ในช่วงปี พ.ศ. 2443 ขนส่งทางเรือมาจนถึงโบสถ์พระคริสต์หฤทัย

ประติมากรรมในงานคริสตศิลป์

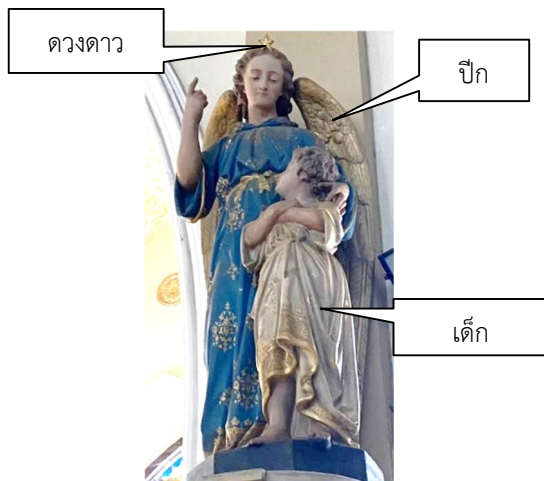
1. ประติมากรรมอัครทูต

บริเวณพื้นที่สักการสถานมีการยกระดับพื้นให้สูงขึ้นจากพื้นที่ทั่วไปของโบสถ์สามชั้นบันไดเป็นการแบ่งพื้นที่สักการสถานกับพื้นที่ของสัตบุรุษโดยนัยยะ ผนังข้างบันไดทางขึ้นสักการสถานทั้งสองฝั่งจะพบประติมากรรมอัครทูต (archangels) ประดิษฐานอยู่ในลักษณะของชายหนุ่มมีปีกที่หลัง โดยมีการแต่งกายและรายละเอียดสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน อัครทูตฝั่งซ้าย คือ อัครทูตาราฟาเอล โดยมีความเป็นเด็กซึ่งยืนอยู่คู่กัน และดวงดาวบนศีรษะ เนื่องจากอัครทูตาราฟาเอลในความเชื่อของนิกายโรมันคาทอลิกถือว่าเป็นผู้พิทักษ์ของเด็ก ผู้บริสุทธิ์ และนักเดินทาง ในขณะที่อัครทูตฝั่งขวา คือ อัครทูตามิคาเอล โดยอยู่ในลักษณะสวมใส่ชุดนักรบ ถือหอกแทงลงไปที่ยมกร เนื่องจากอัครทูตามิคาเอลได้รับการยกย่องว่าเป็นนักรบแห่งสวรรค์ที่นำทัพต่อสู้กับซาตานซึ่งมักจะอยู่ในรูปสัญลักษณ์ของมังกรหรืองู (จอร์จ เฟอร์กูสัน, 2566, หน้า 256-260) ภาพของอัครทูตามิคาเอลที่อยู่เหนือกว่ามังกรจึงเปรียบเสมือนชัยชนะของพระเจ้าที่มีเหนือซาตาน การนำประติมากรรมอัครทูตทั้งสองมาจัดวางไว้บริเวณทางขึ้นพื้นที่สักการสถานแสดงให้เห็นเส้นแบ่งของพื้นที่โดยนัยยะ กล่าวคือ พื้นที่บริเวณสักการสถานซึ่งใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งได้รับฤทธานุภาพจากพระเจ้า เปรียบเหมือนพื้นที่บนสวรรค์ การที่มีอัครทูตาสององค์อยู่ก่อนทางเข้าสู่พื้นที่จึงเป็นดังการเดินทางผ่านประตูสวรรค์ซึ่งมีทูตาคอยเฝ้า โดยทูตาทองทั้งสององค์สะท้อนถึง ‘พระเดช’ ในการเอาชนะความชั่วร้าย และ ‘พระคุณ’ ที่มีความกรุณาต่อมนุษย์ ขององค์พระผู้เป็นเจ้าอย่างเห็นได้ชัดเจน

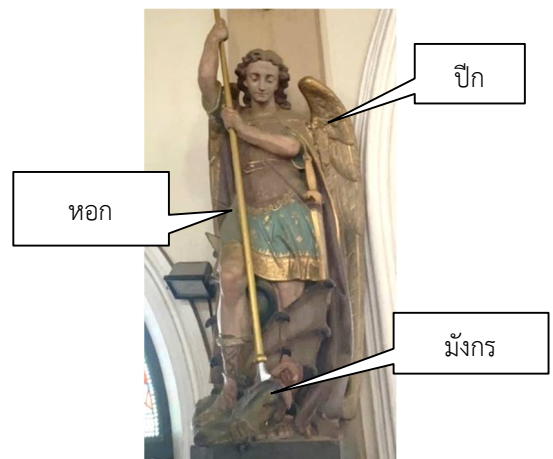
จากข้อความข้างต้น จึงสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ประติมากรรมอัครเทวดา

สัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์ในประติมากรรม	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่	แนวคิดของพื้นที่
อัครเทวดาราฟาเอล				พื้นที่บริเวณสักการสถานใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งได้รับอุทยานาภาพจากพระเจ้า เปรียบเหมือนพื้นที่บนสวรรค์ อัครเทวดาสององค์ซึ่งอยู่บริเวณทางขึ้นสู่พื้นที่เปรียบเสมือนการเดินทางผ่านประตูสวรรค์ซึ่งมีเทวดาคอยเฝ้า
ปีก	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงภาพแทนของพระคุณ หรือความกรุณาของพระเจ้า	
ดวงดาว	โดยทั่วไปดวงดาวแสดงถึงการทรงนำจากพระเจ้า	ดวงดาวนำทาง บ่งบอกว่า เป็นเทวดาผู้พิทักษ์ของนักเดินทาง		
เด็ก	แสดงความโอบอ้อมอารีย์ เป็นผู้พิทักษ์เด็ก	เทวดาผู้พิทักษ์ของเด็ก		
อัครเทวดามิคาเอล				
ปีก	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงภาพแทนของพระเดช หรือความเด็ดขาดของพระเจ้า	
หอก	อาวุธ	ชัยชนะของพระเจ้าที่มีเหนือความชั่วร้าย		
มังกร	ซาตาน			

ภาพที่ 2 ประติมากรรมอัครเทวดาราฟาเอล
ในโบสถ์พระคริสตหฤทัย
ที่มา: ฌีรดา คีร์วงค์ (2566)

ภาพที่ 3 ประติมากรรมอัครเทวดามิคาเอล
ในโบสถ์พระคริสตหฤทัย
ที่มา: ฌีรดา คีร์วงค์ (2566)

2. ประติมากรรมพระเยซู

โบสถ์พระคริสตหฤทัยมีรูปปั้นพระคริสตหฤทัยเป็นรูปพระประจําโบสถ์ จึงมีการจัดวางให้อยู่กึ่งกลางของผนังโบสถ์ และอยู่สูงกว่ารูปประติมากรรมอื่น ๆ โดยพระหฤทัยของพระเยซู (The Sacred Heart of

Jesus) เป็นคติหนึ่งของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่สะท้อนถึงความรักอันยิ่งใหญ่ของพระเยซู ผู้ซึ่งยอมทนทุกข์ทรมานในการแบกกางเขนไปตามเส้นทางจนถึงแดนประหารคาลวรีด้วยหัวใจที่หนักแน่น แม้จะถูกทำร้ายทั้งกายและใจจนเต็มไปด้วยบาดแผล จึงทำให้ศาสนิกชนเกิดความศรัทธาในหัวใจอันยิ่งใหญ่ของพระเยซู นำไปสู่การเคารพสักการะเหนือสิ่งอื่นใดที่นิกายโรมันคาทอลิกเรียกว่า การอุทิศตน คตินี้เริ่มแพร่หลายในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 จากเหตุการณ์ที่นักบุญมากรีต มารี อาลาก็อก เห็นพระเยซูมาปรากฏต่อหน้าพร้อมทั้งพระหฤทัยบนพระอูระ (ปติสร เพ็ญสุต, 2566, หน้า 153-154) ภาพของพระหฤทัยของพระเยซูมักมีลักษณะที่สำคัญคือเป็นหัวใจที่พันด้วยหนามแหลม ด้านบนมีไม้กางเขน ในบางภาพอาจมีบาดแผลและเปลวไฟโดยรอบหรือรัศมีร่วมด้วย

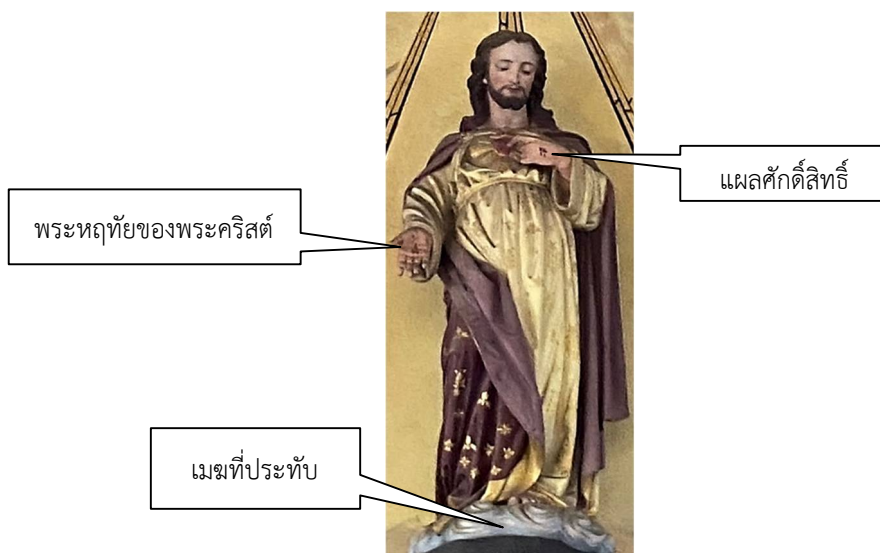
บนพระหัตถ์ของพระเยซูทั้งสองข้างมีรอยแผลแทงทะลุ ซึ่งเป็นบาดแผลที่เกิดจากการตอกตะปูเพื่อตรึงกางเขน เรียกว่า แผลศักดิ์สิทธิ์ (stigmata) โดยพระหัตถ์ชี้ไปที่พระหฤทัย มีพระโลหิตไหลออกมาจากแผลบนพระหัตถ์ พระโลหิตเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตและวิญญาณของมนุษย์ (จอร์จ เพอร์กูสัน, 2566, หน้า 71) เนื่องจากในพระคัมภีร์พันธสัญญาเก่า มนุษย์ต้องไถ่บาปด้วยการนำลูกแกะมาเป็นเครื่องบูชา ต้องมีการหลังเลือดเพื่อสละชีวิต การที่พระเยซูทรงถูกตรึงบนกางเขนจึงเปรียบเสมือนการถวายชีวิตของพระองค์เองเป็นเครื่องบูชาญ และไม่ต้องมีการหลังเลือดนี้อีกต่อไป จึงมักพบภาพพระเยซูนุ่งห่มพระวรกายสีแดง หรือมีบาดแผลอยู่บ่อยครั้ง

ที่พระบาทของพระเยซูสังเกตได้ว่าทรงประทับอยู่บนเมฆเนื่องจากเมฆเป็นสัญลักษณ์ของท้องฟ้า มีความหมายรวมถึงพระเจ้าด้วยเช่นกัน ในพระคัมภีร์มักจะเรียกพระเจ้าว่าองค์พระผู้เป็นเจ้าผู้ประทับอยู่บนฟ้าสวรรค์ รวมทั้งหลายเหตุการณ์ที่การประทับอยู่ของพระเจ้าสัมพันธ์กับเมฆและท้องฟ้า เช่น เหตุการณ์ชนชาติอิสราเอลเดินทางในถิ่นทุรกันดาร ได้มีการปรากฏเสาเมฆในการนำทาง (สมาคมพระคริสต์ธรรมไทย, 2560, 112) เหตุการณ์การรับบัพติศมาของพระเยซู ท้องฟ้าได้แหวกออกพร้อมพระสุรเสียงของพระเจ้าดังลงมา (สมาคมพระคริสต์ธรรมไทย, 2560, 1702-1703) เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้น จึงสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ประติมากรรมพระเยซู

สัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์ในประติมากรรม	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่	แนวคิดของพื้นที่
หัวใจ	ความรัก	คติพระหฤทัยของพระคริสต์ แสดงถึงความรักอันแรงกล้าที่มีต่อมนุษย์ แม้จะต้องทนทุกข์ทรมาน	แสดงให้เห็นว่าคติพระคริสต์หฤทัยเป็นแนวคิดหลักของโบสถ์พระ	หัวโบสถ์เป็นตำแหน่งสำคัญสำหรับประดิษฐานรูปพระซึ่งแสดงคติสำคัญของโบสถ์ นอกจากนี้ยัง
ไฟ	ความร้อนรุ่มทางจิตวิญญาณ		คริสตหฤทัย นอกจากจะวางอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ	เป็นตำแหน่งเดียวกันกับพื้นที่สักการสถานซึ่งเป็น
หนาม	สัญลักษณ์ของพระมหาทรมานของพระเยซู	เน้นย้ำถึงการเป็นเครื่องบูชาไถ่บาปของพระเยซู	ยังมีข้อที่สอดคล้องกันกับข้อโบสถ์	ภาพแทนของสวรรค์
แผลศักดิ์สิทธิ์	บาดแผลที่พระเยซูได้รับจากการตรึงกางเขน	พระเยซูทรงประทับอยู่บนฟ้าสวรรค์ภายหลังเรื่องราวการฟื้นพระชนม์กลับสู่สวรรค์		
เมฆ	แสดงถึงฟ้าสวรรค์ซึ่งเป็นที่ประทับของพระเจ้า มีความหมายถึงพระบิดาด้วยเช่นกัน			

ภาพที่ 4 ประติมากรรมพระคริสต์หฤทัยในโบสถ์พระคริสต์หฤทัย
ที่มา: ฌีรดา คีรีวงศ์ (2566)

นอกจากประติมากรรมพระเยซูซึ่งเป็นประติมากรรมที่สำคัญที่สุดในโบสถ์พระคริสต์หฤทัยจะติดตั้งให้สูงกว่าประติมากรรมชิ้นอื่น ๆ และอยู่กลางผนัง ยังสังเกตได้ว่าจิตรกรรมฝาผนังด้านหลังมีการวาดภาพนกพิราบประดับด้วยรัศมีบินหันหัวลงหาพระเยซู และมีเส้นรัศมีแผ่ลงรับกันกับรูปประติมากรรมตลอดจนมีเมฆและเหล่าเทวดาในลักษณะใบหน้าของเด็กมีปีกอยู่ตามกลุ่มเมฆกับรอบข้างรูปปั้นพระคริสต์เห็นได้ชัดว่าภาพจิตรกรรมในส่วนนี้ได้ถูกออกแบบมาให้สอดคล้องกันกับรูปประติมากรรมพระเยซู โดยนกพิราบหมายถึงพระจิตเจ้า และกลุ่มเมฆหมายถึงพระบิดาบนฟ้าสวรรค์ เมื่อรวมเข้ากับรูปพระเยซูองค์ประกอบทั้งสามนี้จึงแสดงถึงพระตรีเอกภาพ กล่าวในอีกทางคือ เป็นการแสดงภาวะของพระเจ้าซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ภาค นอกจากนี้ยังพบว่าสายตาของเหล่าเทวดาทั้งหมดนั้นหันมองที่ประติมากรรมของพระเยซูรวมทั้งรัศมีจากปลายปากของนกพิราบ และลักษณะการจัดวางทิศทางของนกพิราบ เป็นการนำสายตาให้มุ่งความสนใจไปที่รูปพระเยซูผ่านการใช้เส้นนำสายตา ทำให้งานประติมากรรมมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5 ภาพแสดงเส้นนำสายตาของภาพจิตรกรรมฝาผนังต่อประติมากรรมพระคริสต์ทศัย
ที่มา: ณิรดา ศิริวงศ์ (2566)

ตารางที่ 3 วิเคราะห์สัญลักษณ์บนจิตรกรรมฝาผนังกับประติมากรรมพระเยซู

สัญลักษณ์	ความหมายของ สัญลักษณ์	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่
ประติมากรรมพระเยซู	พระบุตร	ตรีเอกภาพ (Trinity) ภาวะของพระเจ้าซึ่งแบ่งออกเป็น 3
เมฆและกลุ่มเทวดา	พระบิดา	ภาค และทั้ง 3 ภาครวมเป็นพระเจ้าหนึ่งเดียวกัน
นกพิราบ	พระจิตเจ้า	

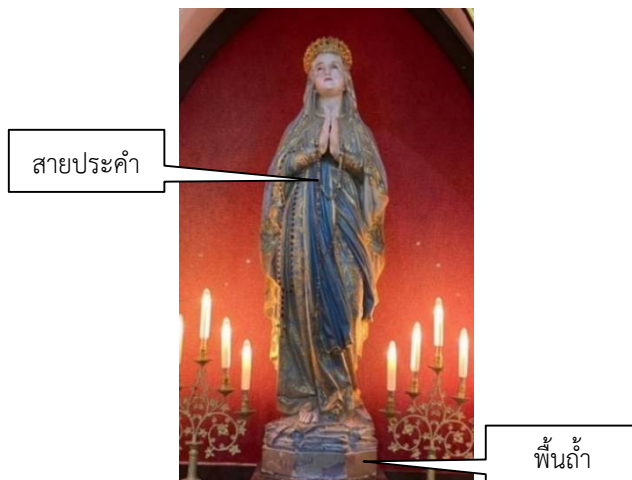
3. ประติมากรรมพระแม่มารีย์และประติมากรรมนักบุญโยเซฟ

นอกจากประติมากรรมพระเยซู ผนังของส่วนสักการสถานมีการติดตั้งประติมากรรมแม่พระอยู่ทางด้านซ้าย และประติมากรรมของนักบุญโยเซฟอยู่ทางด้านขวา ประติมากรรมทั้งสองชิ้นนี้ประดิษฐานอยู่ในซุ้มประตูลายไทย และตั้งอยู่บนฐานลายไทยคล้ายฐานที่พบได้ในวัดพุทธ เมื่อพิจารณาประกอบกับวัสดุจึงสามารถสรุปได้ว่าส่วนของซุ้มและฐานนี้เป็นส่วนที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ตามการถวายเป็นพุทธบูชา อย่างไรก็ตาม ประติมากรรมทั้งสองรูปลักษณ์ยังเป็นประติมากรรมดั้งเดิมตั้งแต่สมัยก่อสร้างโบสถ์ เช่นเดียวกับกับประติมากรรมของพระเยซูและนักบุญคนอื่น ๆ ส่วนนี้เองที่ทำให้เห็นถึงศิลปะไทยที่เข้ามาผสมผสานภายในโบสถ์

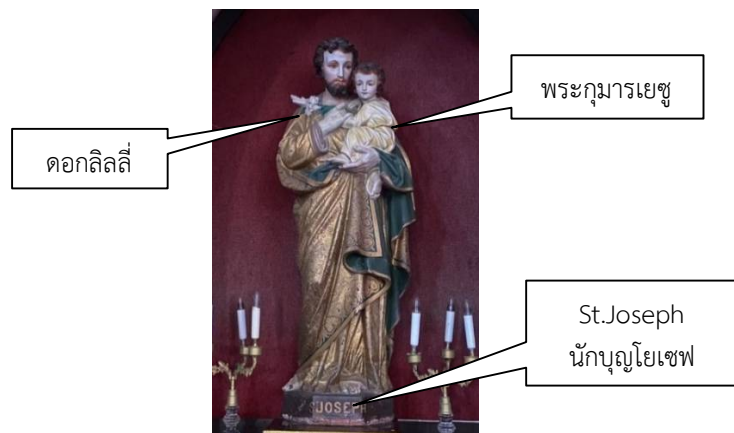
ภาพที่ 6 ชุ้มโด้ง และฐานประติมากรรมลอยไทยในโบสถ์พระคริสตฤทัย
ที่มา: ณิชดา คีร์วงค์ (2566)

ประติมากรรมของพระแม่มารีย์อยู่ในปางแม่พระประจักษ์ที่ลัวร์ด (Our Lady of Lourdes) มีที่มาจากเหตุการณ์ที่เด็กสาวชื่อแบร์นาแดต ซูปีรุ แจ็งว่าพบเห็นพระแม่มารีย์มาปรากฏที่ถ้ำมัสซาเบรียลซึ่งอยู่ตีนเขาของเทือกเขาปีรานีส ที่เมืองลัวร์ด ประเทศฝรั่งเศส (วิชา หิรัญญการ, 2566) เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดความนิยมในการสร้างรูปพระแม่มารีย์ยืนอยู่หน้าถ้ำตามโบสถ์ต่าง ๆ แม้ประติมากรรมแม่พระในโบสถ์พระคริสตฤทัยรูปนี้จะได้ยืนอยู่ในถ้ำ แต่สังเกตได้ว่าที่บริเวณเท้าของแม่พระประทับอยู่บนพื้นหินพื้นด้วยเถาวัลย์ ลักษณะคล้ายพื้นถ้ำ ทำให้ยังคงสัญลักษณ์สำคัญของปางนี้ไว้ ลักษณะที่โดดเด่นของปางนี้อีกประการคือมักจะอยู่ในท่าทางประนมมือพร้อมสายประคำซึ่งมักใช้ในการสวดรำลึกถึงแม่พระ

ภาพที่ 7 ประติมากรรมแม่พระประจักษ์ที่ลัวร์ด ในโบสถ์พระคริสตฤทัย
ที่มา: ณิชดา คีร์วงค์ (2566)

ในส่วนประติมากรรมของนักบุญโยเซฟ ที่ฐานได้มีการระบุชื่อเอาไว้อย่างชัดเจน พบสัญลักษณ์ที่สำคัญ 2 อย่าง คือ เด็กที่นักบุญโยเซฟอุ้มไว้ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นพระกุมารเยซูในวัยเด็ก เนื่องจากความสำคัญของนักบุญโยเซฟในพระคัมภีร์คือเป็นสามีของแม่พระ เพราะฉะนั้นจึงถือว่าเป็นพ่อบุญธรรมของพระเยซูคริสต์ในทางโลก ด้วยเหตุนี้รูปเด็กเล็กจึงกลายมาเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของนักบุญโยเซฟ ส่วนสัญลักษณ์อย่างที่สอง ได้แก่ ดอกลิลี่ในมือนักบุญโยเซฟ โดยดอกลิลี่นั้นเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ และเป็นดอกไม้ของแม่พระ(จอร์จ เฟอร์กูสัน, 2566, หน้า 44) ทั้ง 2 อย่างเมื่อประกอบเข้าด้วยกันจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงนักบุญโยเซฟ

ภาพที่ 8 ประติมากรรมนักบุญโยเซฟ ในโบสถ์พระคริสตฤทัย
ที่มา: ณิรดา ศีร์วงศ์ (2566)

การประกอบกันของภาพพระเยซู พระแม่มาเรีย และนักบุญโยเซฟ แสดงภาพแนวคิดที่สำคัญอีกประการคือ ครอบครัวศักดิ์สิทธิ์ (holy family) ชาวคริสต์มองว่าครอบครัวพระคริสต์นั้นเป็นแบบอย่างของความรักและการอดทนแม่ต้องเจออุปสรรคมากมายซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในศาสนาคริสต์ (ปติสร เพ็ญสุด, 2562, หน้า 111) ใช้ชีวิตอย่างเชื่อฟังในพระเจ้า อีกทั้งสถาบันครอบครัวถือเป็นหน่วยย่อยที่สุดของสังคมซึ่งคนโดยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ง่ายที่สุด จึงเป็นแบบอย่างของความชอบธรรมที่พึงระลึกและปฏิบัติตามสำหรับศาสนิกชน บ่อยครั้งจึงมักพบภาพทั้งสามบุคคลปรากฏอยู่ร่วมกัน

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4 วิเคราะห์ประติมากรรมพระแม่มารีย์และประติมากรรมนักบุญโยเซฟ

สัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์ในประติมากรรม	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่	แนวคิดของพื้นที่
พระแม่มารีย์			ครอบครัวศักดิ์สิทธิ์ (holy family) ครอบครัวของพระคริสต์ ซึ่งเป็นแบบอย่างในเรื่องของความรักที่มีต่อกัน และความศรัทธาต่อพระเจ้า	การประดิษฐานในซุ้มประติมากรรมลายไทย แสดงให้เห็นถึงพุทธวัฒนธรรมที่รูปแบบศิลปะพื้นถิ่นผสมผสานเข้ากับศิลปะของโบสถ์
สายประคำ	พิธีสวดสายประคำบูชาแม่พระ	แสดงปางแม่พระประจักษ์ที่ลอร์ด (our lady of lourdes)		
พื้นถ้ำ	สถานที่ประทับภายในถ้ำ			
นักบุญโยเซฟ				
ดอกกลีบลี	ความบริสุทธิ์ และดอกไม้ประจำตัวพระแม่มารีย์	การมีสถานะการเป็นพ่อของพระเยซูและสามีของพระแม่มารีย์		
เด็ก	พระกุมาร			

จากตารางวิเคราะห์ประติมากรรม แสดงข้อสังเกตเกี่ยวกับสัญลักษณ์ 2 ประการ

1. รูปแบบของสัญลักษณ์ในการตีความหมาย แบ่งย่อยเป็นดังนี้

1.1 สัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะอยู่ในบริบทใด มักใช้เพื่อเสริมรายละเอียดให้แก่ภาพ เช่น นกพิราบ หมายถึงพระจิตเจ้า เป็นต้น

ภาพที่ 9 ภาพกระจกสีที่มีการปรากฏสัญลักษณ์นกพิราบ ในโบสถ์พระคริสต์หฤทัย
ที่มา: ฉวีรดา ศิริวงศ์ (2566)

จากภาพที่ 9 จะเห็นได้ว่าการปรากฏภาพของนกพิราบ ซึ่งหมายถึงพระจิตเจ้าในทุกภาพ แม้จะอยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน

1.2 สัญลักษณ์ที่มีความหมายเปลี่ยนแปลงเมื่อประกอบกับสัญลักษณ์อื่น โดยอาจมีความหมายใกล้เคียงกับความหมายเดิม หรือเกิดความหมายใหม่โดยสิ้นเชิง เช่น เด็ก โดยทั่วไปไม่ได้มีความเจาะจง แต่หากอยู่ร่วมกับสัญลักษณ์อื่นเช่นนักบุญโยเซฟ หรือรัศมี จึงมีความหมายถึงพระกุมารหรือหอก หากไม่ได้อยู่ในบริบทที่กำลังต่อสู้กับมังกรจึงไม่ได้มีความหมายถึงการเอาชนะซาตาน เป็นต้น

ภาพที่ 10 ประติมากรรมนักบุญโทมัส
ที่มา: ณิรดา ศิริวงศ์ (2566)

จากภาพที่ 10 ประติมากรรมนักบุญโทมัสมีการถือหอกเช่นเดียวกับประติมากรรม
อัครทูตอัมบรอสิโอ แต่ในประติมากรรมนักบุญโทมัสหอกเป็นสัญลักษณ์ของเหตุการณ์มรณสักขีของ
นักบุญโทมัส

2. งานประติมากรรมกับพื้นที่

งานประติมากรรมประกอบจากสัญลักษณ์หลากหลาย เกิดเป็นความหมายในตัวงาน
ประติมากรรมเอง เมื่อนำไปจัดวางในพื้นที่ประติมากรรมจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายกับพื้นที่
นั้น ๆ ตลอดจนมีผลทำให้เกิดความสัมพันธ์กับประติมากรรมชิ้นอื่นตามตำแหน่งการจัดวาง

บทสรุป

จากการศึกษาประติมากรรมในส่วนสักการสถานของโบสถ์พระคริสตฤทัย พบว่าสัญลักษณ์ใน
งานประติมากรรมที่ใช้เพื่อระบุอัตลักษณ์ สถานภาพ ความสำคัญ ตลอดจนเนื้อหาของประติมากรรม ทั้งนี้
เมื่อประกอบสัญลักษณ์ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน สัญลักษณ์บางประการยังนำไปสู่ความหมายที่แสดง
รายละเอียดของประติมากรรมมากยิ่งขึ้น และตำแหน่งการจัดวางประติมากรรมในพื้นที่สักการสถานยัง
เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงแนวคิดทางศาสนา สะท้อนภาพของสวรรค์ที่มาประทับอยู่ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

แน่ชัดว่าประติมากรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในศาสนสถานมากกว่าในเรื่องการตกแต่งอย่างเดียว
อย่างไรก็ตามยังคงมีรูปแบบการใช้สัญลักษณ์ที่หลากหลายในงานคริสตศิลป์ ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นไปได้
ทางแนวคิดที่หลากหลาย กระทั่งรูปแบบศิลปะที่แตกต่างออกไป เช่น การนำศิลปะพื้นถิ่นมาผสมผสาน
อย่างขุ่มประติมากรรมลายไทยที่พบในโบสถ์พระคริสตฤทัย อาจสะท้อนความหมายในบริบทที่
กว้างขวางมากขึ้นจากบริบททางศาสนาให้ศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม. (2562). **แนวทางการดำเนินงานออกแบบ ก่อสร้างและบูรณะ โบสถ์คาทอลิกในประเทศไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม.
- คณะผู้ดูแลวัดพระคริสตหฤทัย. (ม.ป.ป.) **วัดพระคริสตหฤทัย** [แผ่นพับ]. ม.ป.ท.
- จอร์จ เฟอร์กูสัน. (2566). **Signs & Symbols in Christian Art** [เครื่องหมายและสัญลักษณ์ใน คริสตศิลป์] (พิมพ์ครั้งที่ 10). โซเฟีย.
- ปติสร เพ็ญสุด. (2562). **คริสตศิลป์กระจกสี โบสถ์คริสต์ในประเทศไทย**. มิวเซียมเพรส.
- ปติสร เพ็ญสุด. (2566). **โบสถ์คริสต์ในประเทศไทย**. มิวเซียมเพรส.
- วิชา หิรัญญการ. (2566). **11 กุมภาพันธ์ ระลึกถึงแม่พระประจักษ์ที่เมืองลัวร์ด (The memorial of Our Lady of Lourdes)**. <https://www.cbct.or.th/the-memorial-of-our-lady-of-lourdes-2/>
- วิทยาลัยแสงธรรม. (2533). **ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาติกัน**. สำนักพระอัครสังฆราชฯ.
- สมาคมพระคริสต์ธรรมไทย. (2560). **พระคริสตธรรมคัมภีร์ ไทย-อังกฤษ ฉบับมาตรฐาน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). สมาคมพระคริสต์ธรรม.
- หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2558). **ภูมิหลังก่อนที่คณะมิชชันนารีแห่งกรุงปารีสจะเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทย**. <https://catholichaab.com/main/index.php/1/2015-09-30-02-39-35/519-2015-10-16-07-03-52>